

בחינות מסוכנות

מאת צבי לם

הכותב הוא פרופ' לחינוך

המבחנים בכיתות היסוד משמשים את קברניטי מערכת החינוך כאמצעי לשלוט בהם: הם מטילים פחד על המורים ועל המנהלים, שחשים שהם אלה שעומדים למבחן - והכל על חשבון הילדים

האלה, מן הראוי לומר בכיורור שלמנח"י ולכל גורם מוסדי אחר אין כל השפעה על הגורם מים לפיגור. מה שכן ידוע הוא, שחשיפתם של תלמידי כיתות היסוד למבחנים ולאוויר רה הכרוכה בהם עלולה להיות

בכתבתה של נילי מנרלר ("הארץ", 2.3) נמסר כי חברי ועד פעולה של הורי תלמידים בירושלים נפגשו עם מנהל מינהל חינוך ירושלים, נסים סלומון, ותבעו לבטל את המבחנים בהבנת הנקרא ובחשבון לכיתות ב' ו' האמורים להיערך ב-10 וב-17 בחודש זה. בפגישה הזכירו חברי ועד הפעולה את כתב העמדה בענייני מבחנים בבית הספר, שהוגש על ידי למשרד החינוך ונרון במזכירות הפדגוגית ובהנהלת המשרד. בכתב העמדה המלצתי, בין היתר, לבטל מבחנים בכיתות א' ו'ג', ועל כך הגיב סלומון במלים: "המסמך הזה הוא פיסת נייר אקדמית".

בפיסת נייר אקדמית זו נ"י סיתי להסביר מהם הנזקים הצפויים לילדי כיתות היסוד מחשיפתם למבחנים פורמליים, וכיצד השלטתה של אווירת מבחנים בכיתות אלה פוגעת בתהליך החינוכי. אלא שזה אינו מטריד את מנהל מנח"י (מינהל חינוך ירושלים). הוא, לפי טענתו, בדומה למהנדסים, זקוק ל"בקרת איכות". אני מבקש להעמיד את כל מי שהנושא נוגע לו על שני הבדלים בין בקרת איכות אצל מהנדסים לבין מבחנים בכיתות בית הספר היסודי.

שלא כמו המהנדסים

תהליכי בקרת האיכות בתעשייה הם בדרך כלל מדגימים, ומחייבים לעתים את פירוקו (הריסתו) של הדגם הנבדק על מנת לעמוד על איכותה של הסדרה. אין מטרה בעולם שתצדיק תהליך כזה בחינוך. בעוד שמהנדסים יודעים בדרך כלל מה עליהם לעשות על מנת לשפר את איכות מוצריהם, אם אלה נמצאו פגומים, סלומון אינו יודע מה יהיה עליו לעשות עם תוצאות "בקרת האיכות" - שהרי גם באקדמיה אין תשובה לכל הביקורות על ילדים המתקשים בהבנת הנקרא או כאלה שיריעותיהם בחשבון קלושות. במקרים שבהם יש תשובות למקצת השאלות

מטילים על המורים ועל המנהלים. במבחנים מן הסוג הזה (כל התלמידים ככל בתי הספר נבחנים באותם המבחנים) מרגישים המורים והמנהלים שהם לאמיתו של דבר אלה שעומדים למבחן. כתוצאה מכך מפסיקים המורים ללמד והופכים כים ל"מתרגלי מבחנים". והגורע מכל: הם מעבירים את חרדותיהם לתלמידיהם. המנהלים המאוימים, שתוצאות המבחנים בבתי הספר שבינהלתם מדירים שינה מעינייהם, הופכים למשגיחים המדרגים את המורים לעסוק בכיתותיהם בהבטחת ההצלחה של תלמידיהם (כלומר, של בית הספר שהמנהל מופקד עליו). אותה "בקרת איכות" של סלומון, פירושה החרמשמעי והמעשי הוא ביטול כל משמעות חינוכית למתרחש בבית הספר. עם השלטת אווירה של בחינות הופך בית הספר למקום המסכן את הילדים באופן חמור יותר משהדבר מצטייר בעיני ההורים והמורים.

זכותם של ההורים שלא

חשיפתם של תלמידי כיתות היסוד למבחנים ולאווירה הכרוכה בהם עלולה להיות טראומטית, לפגוע בהישגיהם בלימודים ואף בהתפתחותם. קשה להניח שדברים אלה אינם ידועים לאנשים המחליטים במינהל החינוך

לשלוח את ילדיהם לבתי הספר בימי המבחנים האלה, אם דעתם היא שהמבחנים עלולים להזיק לילדיהם, ועל המורים שיחסם לתפקידם מצפוני למחות על שיתופם במעשים אלה.

אין בין המבחנים לצורך "בקרת איכות" לבין צורכי התלמידים ולא כלום. אם מנח"י גורסת שהיא זקוקה למידע שהמבחנים האלה אמורים לספק, שתבקש רך להשיג את המידע ללא פגיעה בשלומם של הילדים ובכבודם יאותם הנפשית.

טראומטית, לפגוע בהישגיהם בלימודים ואף בהתפתחותם. קשה להניח שדברים אלה אינם ידועים לאנשים המחליטים במנח"י, ולמרות זאת הם אינם נרתעים. לטענתם, לנגד עיניהם עומדת "טובת המערכת": המבחנים האלה אמורים לספק למערכת מידע הדרוש לניהול פעולותיה. אבל הציבור המוצהר הזה אינו חושף את הסיבות האמיתיות לשימוש במבחנים.

המבחנים משמשים את קברניטי המערכת כאמצעי לשלוט בהם, על ידי הפחד שהם